

# Bezonde mini-monumentjes

35 Een groot architect, der Baumeister van de Münster te Freiburg im Breisgau, staat al zeven eeuwen lang, in steen gebeeldhouwd, aan de gevel van die kerk. Hij draagt in zijn handen een middel-eeuwse zonnewijzer, en lijkt aan zijn collega's van latere tijd te vragen: „Hebt ge U bezonnen op de zonnewijzer?”

Nu nog, ook hier in Nederland, is die vraag actueel en belangrijk.

In een recent verschenen boek „Greek and Roman Sundials” zegt de auteur, Sharon L. Gibbs: „Deze zonnewijzers horen wel tot de kleinere stukken van de Grieks-Romeinse architectuur, maar ze vormen wel het grootste deel van de schrale hoeveelheid materiële bewijsstukken van de wetenschappelijke activiteit van die periode”. Dit zou te sterk zijn uitgedrukt voor onze Nederlandse zonnewijzers, maar wel kan gezegd worden dat de zonnewijzer aan een ieder en in het openbaar iets laat zien van wetenschappelijke activiteit uit een bepaalde periode, van astronomie en tijdmeting, van de loop van de zon in een dag en in een jaar, soms met windrichtingen, hoogte, daglengte, oude uurrekeningen, enz.

We leven wel snel, maar het is dit jaar toch pas 70 jaar geleden dat op 1 mei 1909 een Wet van kracht werd waarbij de Tijd-aanduiding voor Nederland uniform werd geregeld. Voordien leefde elke plaats naar zijn eigen klok, geregeld naar zijn eigen zonnewijzertijd. En sinds het invoeren van de Midden Europese Tijd, en zeker bij zomertijd, is het weer van belang om op een zonnewijzer (ook een moderne) te kunnen zien hoe laat het nu werkelijk is.

Veel zonnewijzers tonen in vorm en bewerking de kunstzinnigheid en het ambachtelijk vermogen van hun vervaardigers.

Al met al genoeg redenen om het historisch en cultureel belang van zonnewijzers niet te veronachtzamen.

Mevrouw dr. J. G. van Cittert-Eymers schreef in 1972 het boek: „Zonnewijzers aan en bij gebouwen in Nederland”. In dit boek zijn veel gegevens te vinden over de toen bekende zonnewijzers.

Daarna zijn er nog meer oude zonnewijzers opgespoord, en er zijn nieuwe bijgekomen. In 1978 is opgericht „De Zonnewijzerkring” waarin mensen met specifieke deskundigheid en belangstelling

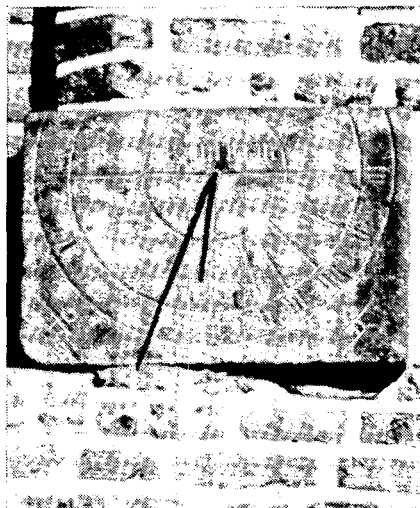
verenigd zijn. Deze kring geeft gaarne adviezen bij restauratie.\* Er is een prettige samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

De restauratie van de fraaie zonnewijzer aan de Lijnbaan te Vianen werd door Mevr. Van Cittert begeleid (toen nog samen met wijlen prof. M. Minnaert). De oudst bekende zonnewijzer in Nederland, van 1463, aan de Jacobikerk te Utrecht, werd ook door haar toedoen gered.

Er zijn nog meer goede restauraties geweest, zoals aan de Lekpoort te Vianen, de Gudulakerk te Lochem, de R.K. Kerk te Ootmarsum, enz.

Maar... waar is de oude Gotische zonnewijzer gebleven, die aan de kerk van

\* Het secretariaat is gevestigd: Molenberg 45, 7364 BV Lieren.



DE OUDST BEKENDE ZONNEWIJZER IN ONSLAND: AAN DE JACOBIKERK IN UTRECHT (1463)

Delden zat, en na de restauratie van 1969 niet meer te vinden is?

Waarom is bij de restauratie van de kerk te Sassenheim (1973) de zonnewijzer totaal miskend, en ondersteboven ingemetseld?

Waarom is in Soest het hele dorpsplein gerestaureerd, maar de oude zonnewijzer niet?

Waarom is aan de mooie wijzer in Benschop het bolletje aan de stijl verdwenen, zodat de karakteristieke kalenderaanwij-

zing niet meer kan worden waargenomen?

Waarom zijn de vier zonnewijzers aan het Gravensteen in Leiden ontsierd door de stangen van de bliksemafleiders, die dwars over de wijzerplaat heen lopen. En de snoodaard sloeg zelfs een klamp in de stenen plaat! Vroeger heette de Gerechtsplaats hier „Schoonverdriet” en dat slaat nu dan op de zonnewijzer.

Een zeer unieke en bijzonder elegante zonnewijzer aan de kerk te Oosthuizen hangt te verrotten. (Maar hier grijpt Monumentenzorg gelukkig in).

Zijn het geen monumentjes van geschiedenis en kunst? En toch worden ze vaak niet vermeld in het „Kunstreisboek voor Nederland”, en zelfs niet altijd in de „Geïllustreerde Beschrijving der Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst”.



ONTSIERDE ZONNEWIJZER AAN HET GRAVENSTEEN IN LEIDEN (WEST- EN ZUIDWIJZER)

Bij restauraties worden ze soms niet herkend, of men weet er vaak geen raad mee.

Jammer. Bij verval of gebouwenrestauratie zal men zich in voorkomende gevallen óók de vraag moeten stellen: Hebt ge U bezonnen op de zonnewijzer?

M. J. Hagen, Beekbergen, tel. 05766- 12 78